

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті проаналізовано досвід використання комп'ютерних технологій у навчанні іноземних мов. Вивчення європейського досвіду доводить, що використання мережі Інтернет або підручників чи посібників на електронних носіях є дуже цікавим, корисним і перспективним, адже в такий спосіб відкривається доступ до необмеженої кількості автентичної інформації. Навчальні електронні ресурси повинні бути попередньо апробованими й тісніше узгоджуватися з програмою навчання та змістом основних використовуваних підручників і посібників.

Ключові слова: комп'ютерні технології, європейський досвід, автентична інформація, комунікація, публікація, мультимедійні навчальні програми, міжнародні проекти.

Попит на знання іноземних мов у наші дні надзвичайно великий, адже особі, яка не володіє хоча б однією іноземною мовою, сьогодні важко знайти пристойну роботу та зробити кар'єру як за кордоном, так усе частіше й на теренах України. Вивчення кращого зарубіжного досвіду в цій царині видається актуальним та доречним. На особливу увагу заслуговують інноваційні галузі розвитку освіти, такі як "Інформаційні комунікаційні технології у навчанні", адже саме вони мають відкрити шлях до інтенсифікації навчання у вищих навчальних закладах.

Мета статті – на основі аналізу останніх досліджень зарубіжних (M. Warschaur, G. Davies, M. Camilleri, Z. Poog) та українських (О. Токменко, В. Редько, І. Дмитрієва, І. Мішина) фахівців порівняти умови навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах в Україні та в країнах Європи.

Новітні освітні технології, на базі комп'ютера в тому числі, широко використовують сьогодні у вищих навчальних закладах зарубіжних країн. В Україні ж через слабку матеріальну базу цей освітній напрям ще не до кінця розвинений.

Як свідчить аналіз джерел, комп'ютер за умови адекватного його використання здатний серйозно вплинути на процес навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах, зробити цей процес індивідуально зорієнтованим та вивести навчання на якісно новий рівень. Адже тільки Інтернет пропонує три напрями використання: *комунікація, інформація та публікація*. Комунікація здійснюється за допомогою електронної пошти, величезна кількість інформації міститься у всесвітній мережі (WorldWideNet), публікацію можна здійснювати шляхом створення власної сторінки в Інтернеті. А участь у відео-конференціях дає можливість розвитку усної практики з одночасним зворотним зв'язком. З дидактичного погляду переваги полягають, передусім, у доступності та актуальності автентичних матеріалів, а також у полегшенні й прискоренні міжнаціональної та міжкультурної комунікації. Втім, варто зазначити, що в наші дні мето-

дика навчання іноземних мов з використанням Інтернету ще перебуває на стадії розробки.

Мультимедійні навчальні програми та інші електронні носії інформації (зокрема електронні підручники) уможливають використання в навчанні, крім текстів та малюнків, ще й графіки, звуку та відео, що дає змогу ставити та вдосконалювати вимову, опановувати граматику, слухати носіїв мови. Водночас використання комп'ютера надає можливість працювати над виконанням завдань стільки часу, скільки необхідно кожному студентові з урахуванням його рівня освіченості, здібностей та можливостей. Сам по собі комп'ютер є потужним засобом підвищення вмотивованості до навчання.

Досвід США та Канади досить небагатий у цій галузі. Так, у навчальних закладах Америки та Канади студенти залюбки грають у комп'ютерні ігри. Викладачі ж практично не використовують комп'ютери у своїй роботі. Студенти зазвичай застосовують комп'ютер на занятті для виконання письмових домашніх завдань, виконують проекти, користуються електронним словником та довідником, а Інтернетом послуговуються, коли потрібна певна інформація. Щодо спеціальних навчальних програм, зокрема з навчання іноземних мов, то їх майже немає [5, с. 23].

У європейських країнах комп'ютер у навчанні використовують значно більше завдяки його інтеграції в навчальний процес разом із традиційними засобами. Викладачі, які опанували комп'ютерні технології навчання, мають можливість отримати багато корисних матеріалів з навчальних центрів через Інтернет. Найчастіше такі ресурси сьогодні використовують для закріплення та повторення вивченого матеріалу. Електронні носії інформації нерідко використовують у Європі, як правило, інтегруючи їх у навчальний процес разом із традиційними засобами, але й там великі можливості комп'ютера досі реалізуються не повною мірою. Тут спостерігаємо парадокс: досвід зарубіжних навчальних закладів, які мають добре матеріальне забезпечення, комп'ютерні аудиторії з обмеженим доступом до Інтернету, доводить,

що часто викладачі не поспішають використувати ці технічні можливості, адже в них самих занижена вмотивованість для того, щоб перебороти психологічний бар'єр і опанувати нову техніку. Педагоги, старші за 45 років, досить скептично ставляться до використання комп'ютерних технологій. Викладачі часто справедливо відзначають, що студентам пропонують до виконання ті самі вправи, що й у звичайному підручнику. Відмінність полягає лише в тому, що майже завжди є можливість відразу дізнатися правильну відповідь. Тому можна зробити висновок: незважаючи на те, що кожен викладач постійно створює й удосконалює власний стиль викладання, більшість викладачів потребує додаткового навчання та тренування. Тому досить звичною є ситуація: поки викладачі ще тільки готуються до використання комп'ютера в навчанні, студенти вже залюбки грають і нерідко вчать з його допомогою. Тому нагальною є потреба навчити викладачів, насамперед, не боятися використовувати нові технології, показати їм величезні можливості комп'ютера в опануванні іншомовним мовленням, оскільки сама по собі комп'ютеризація вищих навчальних закладів без забезпечення програмами та викладачами, здатними їх використовувати в навчальному процесі, приносить мало користі.

Сьогодні європейські фахівці в галузі навчання іноземних мов керуються положенням про те, що мова – це засіб, а не мета. Тому найкраще нова мова засвоюється не тоді, коли її спеціально вивчають, а коли нею природно користуються – в живому спілкуванні або в процесі захопливої гри. Для запам'ятовування студентами інформації потрібно не механічне повторювання, а формування відповідних навичок, новизна вражень. Замість того, щоб повторити певне слово багато разів, його корисніше зустріти в різних комбінаціях та різних змістових контекстах. Цікавою видається думка про те, що іноземна мова – це не точна дисципліна, яку дійсно необхідно вивчати. Іноземна мова – це явище, до якого треба звикати, і йдеться не про логіку та пам'ять, а про формування навичок. Цей процес багато в чому подібний до спорту, яким потрібно займатися постійно й у певному режимі, інакше позитивних результатів чекати не варто. Комп'ютер у Європі здебільшого розглядають як інструмент, котрий допомагає викладачу організувати самостійну роботу студентів та керувати нею, особливо в процесі тренувальної роботи з мовним і мовленнєвим матеріалом. Це й визначає основний характер вправ та методичних прийомів, що використовуються під час навчання [2, с. 8].

Зважаючи на зарубіжний досвід використання комп'ютерних технологій у навчанні іноземних мов, в українській методиці найчастіше використовуються такі види робіт:

1. Діалог:

а) питання – відповідь (суть роботи полягає в тому, щоб дати на запитання комп'ютера чіткі

відповіді, використовуючи як основу мовний матеріал, що міститься в питанні);

б) відповідь треба вибрати з кількох варіантів (для відповіді комп'ютеру студент вибирає один із кількох варіантів);

в) потреба конструювання власної відповіді.

2. *Вправи на заповнення пропусків* з використанням підказки (малюнок, символ, слово рідною мовою), при цьому слово треба використати в певній формі. Відповіді у вигляді слів та словосполучень можуть бути запропоновані комп'ютером.

3. *Вправи на словниковий запас* (самоконтроль):

а) комп'ютер пропонує перелік слів для перекладу;

б) комп'ютер пропонує співвіднести два різних переліки слів та знайти еквівалентні пари;

в) комп'ютер пропонує співвіднести два різних переліки слів і знайти пари синонімів чи антонімів;

г) пропонується перелік слів іноземною мовою та ряд визначень (дефініцій), потрібно поєднати кожне слово з відповідною дефініцією.

На основі цих вправ та методичних прийомів і створюється та величезна кількість навчальних комп'ютерних програм, які існують вже сьогодні й продовжують з'являтися. Згадаємо основні з них:

– **Wordstock** (програма для роботи зі словником). Студент може записати до 1000 слів з їх визначеннями та прикладами. У будь-який час він може перевірити свої знання лексики завдяки можливій демонстрації на екрані визначення слова. Програма дуже проста і є ідеальною як для занять у групі та обміну інформацією, так і для індивідуальної роботи на закріплення лексичних знань;

– **Matchmaster** (програма на підбір відповідностей). Користувач має правильно поєднати лексичні одиниці (від одного слова до цілого абзацу) правого та лівого стовпчиків. Вибір відбувається через перегляд обох стовпчиків з використанням стрілок індикаторів. Є можливість для розмноження вправи на папері для індивідуальної роботи та роботи у групах;

– **Choicemaster** (програма на вибір варіантів). Студенту пропонується для вибору 3–5 варіантів, є можливість індикаторів помилок для кожного прикладу та вибір режиму перевірки чи навчання. При першому користувач до кінця роботи не знає, які з його відповідей правильні. Другий режим забезпечує швидку відповідь та дію індикаторів помилок. За необхідності результати роботи студента (кількість помилок) можуть бути розглянуті в друкованому вигляді;

– **Closemaster** (програма на заповнення пропусків). Програма дає змогу вводити, записувати на диск та редагувати тексти обсягом до двох сторінок друкованого тексту. Студент вибирає будь-який текст за назвою

й перед його демонстрацією на дисплеї встановлює, які слова в тексті мають бути опущені (від кожного п'ятого до кожного п'ятнадцятого слова). Потім, проглядаючи текст з пронумерованими пробілами, заповнює їх. Заповнений текст можна роздрукувати та в зручній формі порівняти результати роботи з правильним варіантом;

- **Crosswordmaster** (програма на заповнення кросворду). Дає змогу створювати, записувати та розв'язувати кросворди, створює можливість для роботи в парі. Кросворд може бути будь-якого формату, з будь-якою лексикою, чітко тематично обмеженою або ж взятою з тексту;
- **Unicab** (програма на підстановку). Попередньо дібрані слова та вирази виділяються один за одним, їх треба замінити іншими (синонімами, антонімами);
- **Unilex** (програма для роботи зі словником до тексту) потребує підготовки лексичних пояснень до текстів;
- **Pinpoint** (програма на здогадку). Являє собою відому гру з відновлення втраченого тексту. Є можливість запиту додаткових слів, якщо інформації не вистачає;
- **Speedread** (програма на швидкісне читання). За можливості вибору часу демонстрації (від хвилини до кількох секунд) створює можливість для тренування швидкісного читання із загальним розумінням змісту. Після прочитання тексту пропонуються питання й відповіді у вигляді програми на вибір варіантів;
- **Storyboard** (програма на роботу з текстом). Користуючись пам'яттю, логікою та мовними навичками, студенти мають поновити втрачені частини тексту (від окремих букв до слів та виразів). Значно стимулює навчальну діяльність.

Комп'ютерні технології надають можливість підвищувати рівень компетенції відразу в чотирьох видах іншомовної діяльності: читанні, письмі, аудіюванні та говорінні за умови наявності в кожного із студентів повного сучасного комплексу засобів навчання на базі комп'ютера [8].

Виникнення та надзвичайна популярність серед молоді мережі Інтернет уможливили використання віртуального спілкування та навчання для багатьох європейських студентів. Розглянемо кілька міжнародних проектів, які організували викладачі-ентузіасты з різних європейських країн.

Проект 1. “*THE BLUEGALLERY*” мав на меті інтеграцію рецептивних і продуктивних умінь протягом початкової фази навчання мови. У його роботі брали участь викладачі та студенти Франції, Норвегії, Латвії й Словаччини. Практично робота спрямована на використання мовного матеріалу з першого дня навчання. В основі цього педагогічного підходу є положення про те, що найефективнішим шляхом навчання іноземної мови є інтегрований, тематично зумовлений. Кожна тема та підтема, що вивча-

ються, пов'язані із загальним змістом навчання, є його невід'ємною ланкою. Таке філософське бачення проблеми має в основі такі види діяльності:

- процес навчання, в основі якого студент та сюжети з Інтернету (приміром, біографії відомих особистостей) з використанням великої кількості невербальних елементів, малюнків і фото;
- продукування текстів з активним використанням методів креативної вербалізації (обговорення різноманітних тем, проблем та перспектив, порівняння поглядів різних особистостей, висловлення свого власного ставлення, критичне оцінювання).

Під час аналізу результатів цього проекту було зроблено висновок, що це один із перших проектів з навчання іноземних мов на початковому рівні з використанням мультимедіа, в основу якого було покладено пізнавальні потреби студентів та розвиток їх іншомовної компетенції. Основний наголос зроблено на міжкультурному навчанні. Недарма відправним пунктом проекту його засновниками взято блакитний колір (*THE BLUEGALLERY*), що має різні конотації та асоціації для представників різних культур. Вибір кольору як основного поняття має на меті розвиток потенціалу особистості, зняття обмежень та сприяння самовираженню [7, с. 21].

Проект 2. “*SOCRATES/LLNGVA – EXCHANGES*” – це спільний проект Фінляндії, Великої Британії й Словаччини. Його основу становить положення про те, що для розвитку лінгвістичних та інтеркультурних вмінь і навичок студентів у процесі навчання доцільно якомога ширше використовувати інноваційні підходи та нетипові джерела інформації про країну, мова якої вивчається. Контрольна група складалася з першокурсників, які до участі в проекті мали досить обмежений досвід життя за кордоном та низький рівень іншомовної компетенції. Завдяки анкетуванню та опитуванню було проаналізовано лінгвістичні потреби студентів і на їх основі виготовлено іншомовні навчальні матеріали з навчання словацької, фінської, англійської та німецької мов як іноземних [6, с. 19].

Обидва проекти було визнано успішними, оскільки основна специфіка таких інтернет-проектів полягає в тому, що їх було організовано та проведено для конкретних студентів, щоб підготувати їх до мобільності в лінгвістичному плані, ознайомити з інформацією про переваги життя в об'єднаній Європі та надати додаткового мотиваційного поштовху у вивченні іноземних мов. Учасники проекту намагалися зменшити до мінімуму кількість граматичних вправ, замінити їх малюнками та фотографіями. За результатами роботи проектів було зроблено висновки, які багато в чому перевершують з педагогічними та дидактичними принципами, сформульованими ще в процесі підготовчих робіт:

- використання різноманітних креативних методів дає можливість сором'язливим студенту

- нтам більш активно брати участь у навчальному процесі. Особливо дієвим є активація всіх засобів сприйняття, а саме використання різноманітних сенсорних каналів;
- корисно приділяти увагу міжкультурному виміру у навчанні, тобто знайомити студентів із різноманітними конотативними та асоціативними елементами культурно зумовленої поведінки представників різних спільнот;
 - доцільно якомога ширше користуватися міждисциплінарними (міжпредметними) зв'язками.

Отже, інтернет-проекти – це потужне знаряддя для підвищення ефективності навчання, рівня міжкультурної комунікації та вмотивованості студентів. Доречно використовувати такі види роботи саме під час заняття. Хоча використання в роботі цих проектів, вербальних та невербальних засобів, отриманих за допомогою всесвітньої мережі Інтернет, і дає змогу студентам мислити більш глобально, виходити поза межі національних та етнічних категорій, але ці види роботи є досить об'ємними за часом і потребують суттєвої підготовки [1, с. 25].

Логічним продовженням подальшої розробки інтегрованого навчання є формування продуктивних та рецептивних умінь, але при цьому окремою формою роботи є рецептивне засвоєння іноземної мови. Характерна ознака такої роботи полягає в тому, що кожен з учасників комунікації говорить (пише) своєю рідною мовою, але розуміє партнера, який також говорить (пише) рідною мовою. Для засвоєння іноземної мови в межах цієї форми потрібно значно менше часу, ніж для звичного (активного) її засвоєння. Таку форму навчання успішно використовують у багатьох регіонах Європи, часто для навчання мов країн-сусідів: у Скандинавських країнах, Франції, Німеччині, Словаччині, Польщі, Білорусі. Так, можна вивчати не тільки близькі за походженням мови, а й мови однієї групи: німецька – англійська, французька – іспанська. Фахівці в галузі навчання іноземних мов вважають, що подальша розробка моделі рецептивного засвоєння іноземної мови дасть змогу досягти багатомовності за відносно короткий період часу.

Одним із різновидів такого особистісно орієнтованого підходу до навчання іноземних мов студентів багатьох європейських країн є так званий *“тандем-метод”*. Особливо поширений такий спосіб навчання німецької мови у Франції та французької в Німеччині. Тандем-метод – це спосіб автономного (самостійного) навчання іноземних мов двома партнерами з різними рідними мовами. Партнери працюють у парі за принципом двомісного велосипеда (такий пристрій має назву тандем) [4, с. 20].

Мета такого навчання полягає у:

- опануванні мови свого партнера-носія іноземної мови в ситуаціях реального чи віртуального спілкування;
- знайомстві з особистістю партнера та культурою, представником якої він є;

- отриманні інформації з різноманітних галузей знань.

До характерних ознак цього методу можна віднести особистісну автономію учасників та взаємну користь від такого навчання. Автономність навчання базується на тому, що кожен із партнерів самостійно несе відповідальність за свою частину навчання, починаючи з вибору його мети, змісту й засобів і закінчуючи отриманими результатами навчання. Кожен з учасників тандему отримує однакову користь від спілкування, отже, кількість зусиль, витрачених на взаємне навчання, також приблизно однакова.

Сьогодні в Європі немає кваліфікованої, чіткої й доступної методики використання комп'ютерних технологій та Інтернету в навчанні іноземних мов, тому зазвичай ними користуються викладачі-ентузіасти, але ця галузь швидко розвивається. Водночас у наші дні з'явилася велика кількість якісних, але різноманітних програм з навчання іноземних мов, які можна знайти на дисках та в Інтернеті.

Також хотілося б відзначити, що є велика відмінність між умовами навчання іноземних мов в Україні та країнах Європи. Вона полягає в тому, що європейські студенти фактично живуть в умовах багатомовного середовища, і нормою є наявність неповної (часткової) комунікативної компетенції двох або трьох іноземних мов. Наприклад, у Нідерландах студент може на велосипеді відвідати сусідню країну й поспілкуватися там іноземною мовою. Умови життя та навчання українських студентів дещо відмінні від європейських, і це також слід враховувати.

Аналіз європейського досвіду дає можливість стверджувати, що раціональне використання в навчальному процесі комп'ютерів дає такі переваги:

- комп'ютери створюють можливості у вищих навчальних закладах не тільки навчати читання та перекладу текстів, а й стимулюють до спілкування й обговорення проблем, спонукають розумові процеси;
- комп'ютери навчають роботи з інформацією (аналізувати, узагальнювати, робити висновки, бачити суть проблеми та шляхи її розв'язання);
- комп'ютери розвивають критичне мислення та навчають самостійності в розв'язанні проблем.

Серед недоліків варто звернути увагу на проблему, про яку в Україні мало хто говорить, але європейські фахівці попереджають: користування комп'ютером повинне бути чітко обмеженим, тому що є й негативні сторони, про які також треба говорити. Адже непоодинокі випадки, коли студенти, маючи звичку постійно спілкуватися в Інтернеті, замикаються в своєму штучному або віртуальному світі. Вони поступово припиняють підтримувати стосунки з реально існуючими товаришами, батьками, викладачами. Такі попередження лунають на всіх зарубіжних семінарах та конференціях, присвячених використанню комп'ютерів у навчанні.

Список використаної літератури

1. Забарна А. Комп'ютерно-орієнтовані технології у навчально-виховній діяльності освітнього закладу / А. Забарна // Наша вкладка. – 2013. – № 11. – С. 24–27.
2. Кукла О. Впровадження нових освітніх технологій / О. Кукла // English language and culture. Weekly. – 2012. – № 8. – С. 8.
3. Половенко О. Б. Особистісно орієнтований підхід до навчання іноземної мови / О. Б. Половенко // Англійська мова та література. – 2012. – № 36. – С. 21.
4. Хорушко Н. М. З досвіду використання практичної методики у викладанні англійської мови / Н. М. Хорушко // Іноземні мови. – 2013. – № 1. – С. 20–23.
5. Dziuba Z. Computersinourlife / Z. Dziuba // English language and culture. Weekly. – 2013. – № 12. – P. 23.
6. Lukianets O. On-line projects in TEFL / O. Lukianets // English language and culture. Weekly. – 2014. – № 5. – P. 19.
7. Tarnorudska L. The system of education needs changes / L. Tarnorudska // English language and culture. Weekly. – 2014. – № 35. – P. 21.
8. Warschaur M. Computer assisted Language Learning [Electronic resource] / M. Warschaur // Slough, Thames Valley University. – 2013. – Mode of access: <http://www.gse.uci.edu/faculty/markw/call.html>.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2014.

Попова В. Ю. Опыт использования компьютерных технологий в обучении иностранным языкам

В статье проанализирован опыт использования компьютерных технологий в обучении иностранным языкам. Изучение европейского опыта доказывает, что использование сети Интернет, учебников или пособий на электронных носителях очень интересно, полезно и перспективно, ведь таким образом открывается доступ к неограниченному количеству аутентичной информации. Учебные электронные ресурсы должны быть предварительно апробированными и более тесно согласовываться с программой обучения и содержанием основных учебников и пособий, которые используются.

Ключевые слова: компьютерные технологии, европейский опыт, аутентичная информация, коммуникация, публикация, мультимедийные учебные программы, международные проекты.

Popova V. The Experience of Using Computer Technologies in Teaching Foreign Languages

The experience of using the computer technologies in teaching foreign languages is analyzed in the given article. Study of the European experience shows that using the Internet, textbooks or manuals in electronic formats is very interesting, useful and perspective, due to the affordability of an unlimited amount of authentic information. It is stressed that educational electronic resources must be pre-tested and more closely aligned with the program of studies and with the content of basic textbooks and manuals, which are being used.

Analysis of related sources proves that a computer provided that it is employed adequately can seriously affect the process of learning foreign languages in higher education institutions. It can make the process individually oriented and bring both learning and teaching to a new level. The Internet alone offers three directions of usage – communication, information and publication. Communication is done via e-mail, a wealth of information is represented on the World Wide Net, and publication is done via creating one's own web site. Taking part in a video-conference helps to develop oral practice. From the didactical point of view there are the following advantages: the availability and relevance of authentic materials, facilitating and accelerating international and intercultural communication.

Multimedia training programs and other electronic media (including electronic textbooks) make possible the use of graphics, sound and video materials in the learning process that allows one to form and improve pronunciation, learn grammar, listen to native speakers. Moreover, the usage of a computer allows each student to work on assignments as long as necessary basing on his level of education, skills and capabilities. The computer is also a powerful tool to raise motivation for learning foreign languages.

Computer technologies make possible to lift the level of competence in four kinds of foreign language activities: reading, writing, listening and speaking on condition that each student has a set of modern learning tools, the main of which is a computer.

Internet projects are powerful tools to improve intercultural communication and motivation of students. The author highlights the appropriateness of using such kind of activity in class. Although using these projects, verbal and non-verbal tools, obtained through the World Wide Web, allows students to think more globally and go beyond national and ethnic categories, these types of work are quite lengthy in timeframe and require substantial training.

Key words: computer technologies, European experience, authentic information, communication, publishing, multimedia training programs, international projects.